

ПАМ'ЯТЬ

КОЛЕСО ДОЛІ ІВАНА БАКУЛІНА

Інна МОЖЕЙКО
кореспондент

Ім'я Івана Бакуліна добре відомо на Харківщині, насамперед, тому, що ним називаються відразу дві харківські вулиці, а біля входу в головний корпус Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка висить меморіальна дошка. Про те, що він – Герой Радянського Союзу, керівник обласного підпілля, загиблий у фашистській катівні, знають навіть школярі. Але що являв собою Іван Бакулін як особистість, як людина? Відповідь на це запитання зберігається в документах Державного архіву Харківської області.

– Документи, що розповідають про Івана Бакуліна, зберігаються в нас у двох фондах, – розповідає співробітник ДАХО, архівіст І-ї категорії Оксана Долуда. – Є фонд, що містить документи про підпільну роботу на Харківщині в роки війни, і є особистий фонд Івана Бакуліна. Він відносно невеликий (усього 42 справи), але дуже цікавий. В основному це особисті листи Івана Бакуліна, написані його рідним. До цього фонду звертаються здебільшого ті дослідники, які займаються вивченням руху опору на Харківщині. На мій погляд, саме ці листи – щирі, відкриті, чесні (адже людина писала це не для виступу з трибуни, вона насправді так мислила й відчувала) – дають розуміння Івана Бакуліна як особистості.

НІЧОГО ГЕРОЇЧНОГО

Талановитий математик, відмінний педагог, добрий організатор – так характеризували Івана Бакуліна ті, хто знав його особисто. Він народився в 1900 році в селі Хотунок Ростовської області. Чого було варто йому, четвертій дитині в бідній селянській

родині, отримати освіту, сьогодні можна тільки здогадуватися. Але у 18 років, склавши іспит на звання вчителя, він викладав у сільській школі, а в 22 роки – завідував профшколою на Донбасі. Там, на Донбасі, він зустрів свою майбутню дружину Клавдію Іванівну, теж шкільну вчительку. «Іван Іванович був м'якою, лагідною та чуйною людиною, – згадувала згодом Катерина Іванівна. – Він для мене був не тільки чоловіком, а й товаришем, другом. За все наше сімейне життя я не пам'ятаю жодного випадку якої-небудь недовомки чи сварки...»

У 1931 році Іван Бакулін склав екстерном іспити з курсу фізико-математичного факультету Харківського інституту соціального виховання, а з вересня 1934 року його було зараховано на кафедру математики Харківського сільгоспінституту. Співробітники інституту згадували, що на лекціях у нього завжди була переповнена аудиторія, а математика, яку студенти вважали нудним і складним предметом, на лекціях Івана Бакуліна перетворювалася на захопливу

розповідь, зрозумілу та легку для засвоєння. А колеги поважали його за чесність, справедливість, турботу про людей. Депутат міськради, секретар партбюро інституту, і разом з тим – суто мирна, цивільна людина, в якій на перший погляд не було нічого героїчного. Але настала війна...

«НАБИТИ МОРДУ
ЗНАХАБНІЛІЙ
ФАШИСТСЬКІЙ НАВОЛОЧІ»

– У нас в особистому фонді Івана Бакуліна зберігається його лист до брата, написаний 16 серпня 1941 року, – розповідає Оксана Долуда. – Це дивовижний документ, дуже емоційний і щирий. Іван Іванович пише: «Я там само і на тій самій роботі. Просився добровольцем на фронт, але поки що не відпускають. Призначений комісаром батальйону народного рушення, готуємося гідним чином набити морду знахабнілій фашистській наволочі».

Однак колесо долі повернулося інакше: Іван Бакулін очолив підпільний обком партії. Нещодавно історики почали писати про те, що харківське підпілля по суті залишилося кинутим напризволяще: у нього не було ані грошей, ані зброї (максимум – особисті пістолети в керівників районних організацій), ані множинної техніки, ані радіотехніки. Та що там – спочатку не було навіть друкарської машинки! Їй вдалося роздобути лише на початку 1942 року. Легалізуватися

під своїми іменами підпільники не могли: до рук фашистів у перші ж дні окупації потрапили списки комуністів, а підrobних паспортів з іншими прізвищами для придуманих легенд їм просто не залишили під час відступу. Отже, ані зареєструватися, ані влаштуватися на роботу не було можливості. Навіть тих дуже невеликих грошей, що їх було залишено «на життя» (Бакулін отримав, наприклад, 5 тисяч карбованців. З огляду на те, що ціна буханки хліба на ринку коштувала 220 карбованців, а кілограм сала – 2000), не вистачило б і на місяць. Не було зв'язків з районними підпільними організаціями; багато хто з призначених заздалегідь керівників або евакуювалися, або пішли згодом за лінію фронту, або їх схопили та стратили. Окрім того, був відсутній і зв'язок з «великою землею». По суті, харківське підпілля було в інформаційній ізоляції. Його становище в перші місяці окупації було дуже хистким.

ЗАЛИШИЛОСЯ ЖИТИ
НЕБАГАТО...

Тільки на початку 1942 року навколо Івана Бакуліна формуються діюче керівне ядро підпільної організації, а навколо нього об'єднуються патріоти, які прагнули всіма силами вести антифашистську боротьбу. Сьогодні важко з'ясувати, що саме зробили підпільники на чолі з Іваном Бакуліним, що – диверсійні групи, що – партизани, але статистика свідчить про таке: за час героїчної

боротьби проти фашистів патріоти Харківщини знищили понад 23 тисячі гітлерівських солдатів, офіцерів та їхніх поплічників, висадили в повітря 21 ешелон з військами та технікою, розгромили чотири ворожі штаби, вивели з ладу 88 паровозів, 777 вагонів, зруйнували 20 мостів, підбили та підірвали сотні автомашин і тракторів. Додамо до цього організацію численних дрібних аварій, саботаж, підтримку глухого стихійного опору окупантам – підпільний обком діяв, незважаючи на те, що вороже кильце змикалося дедалі щільніше.

Улітку 1942 року, коли здавалося, що найтяжчі дні вже позаду, настала трагічна розв'язка. У червні Івана Бакуліна та його найближчих соратників заарештували. Їх били, катували, а потім усіх його товаришів стратили. Іван Бакулін помер 25 вересня 1942 року в тюрмній лікарні. Останніми словами передсмертного листа, переданого ним на волю, він писав: «Залишилося жити небагато... Мені хотілося б піти на розстріл не напівтруном, а бадьорим бійцем...»